

Az utak elváltak

Modernizmus Magyarországon
1900–1930

EGED DALMA

Királyi Vár Múzeum, Varsó, 2017. IX. 23. – 2018. I. 7.

„Mert ezek a képek fejezik ki először egészen tisztán és félreérthetetlenül az utak elválását (...). Az új művészet architektonikus a régi, az igazi értelemben. Színei, szavai és vonalai csak kifejezői a dolgok lényegének, rendjének és harmóniájának, súlyainak és egyensúlyainak” – idézik a *Modernizmus Magyarországon 1900–1930* című kiállítás kurátorai Lukács György *Az utak elváltak* címen megjelent, a Nyolcak-kiállítás kapcsán 1910-ben elhangzott gondolatait. A Varsói Királyi Vár Múzeumában rendezett kiállításon a magyar művészettörténet e lázadó és lendületes, a Nyolcak első kiállításával kezdődő korszakát

elsősorban a festőcsoport alkotásainak fókuszából mutatják be, de az anyag felöleli az aktivistákat és a Ma folyóirat körének más művészeit is.

A 2016–2017-es Lengyelországi Magyar Kulturális Évad záróeseményeként rendezett tárlat a világörökség részének számító varsói királyi palotában kapott helyet, annak ellenére, hogy uralkodói atmoszférája miatt nem megszokottak itt a modern képzőművészeti kiállítások. A II. világháború után szinte teljesen újjáépített, ma nemzeti múzeumként és galériaként funkcionáló palota annak fényében, hogy a Nyolcak ilyen léptékű legutóbbi

CZÓBEL BÉLA: *Fiú aktok, ülő fiúk*, 1906–1907, olaj, vászon
Janus Pannonius Múzeum, HUNGART © 2017

forrás: A. Ring & L. Spitzewicz

külföldi szereplése Párizsban, a Musée d'Orsayban rendezett *Allegro Barbaro* című kiállítás volt 2014-ben, jó folytatásnak tűnik.

A tárlat két kurátora, Sárkány József és Marta Zdańkowska az öt teremben kiállított művek rendezésekor a kronologikus rendet követte, ám többször hagyták, hogy a különböző tematikus egységek felülírják ezt az elvet: egyes művészek munkáival a kiállítás más pontjain is találkozhatunk. Tihanyi Lajos festménye nyitja például az első egységnek számító arcképek sorát, és zárja is a kiállítást Párizsban készült geometrikus kompozícióival. A bevezető, a Nyolcak arcképcsarnokának nevezett teremben Berény Róbert cilinderes önportréja és Czigány Dezső emblematikus, méregzöld hátterű önarcképe mellett Pór Bertalan, Márffy Ödön, Ziffer Sándor egy-egy képe is a falra került.

Lukács fenti idézetét – miszerint a Nyolcak kiállítása volt az az esemény Magyarországon, ahol először és félreértés nélkül lehetett látni, ahogy egy művészcsoport útja elválk a korábbi festészeti hagyományoktól – szimbolizálja a tárlaton Kernstok Károly korai, *Álló női aktja*, amely mint mérőöldkő, még a legelső teremben, Rippl-Rónai műveit megelőzve fogadja a látogatót. A rendezés a tematikus csoportosításokkal arra mutat rá, hogy a különböző műfajok miként módosultak a Nyolcak felfogásában. A portrék és csendéletek mellett ugyanez mondható el a fauvizmus

BORTNYIK SÁNDOR: Sárga-zöld tájkép, 1919, olaj, karton, 70×99 cm
Janus Pannonius Múzeum, HUNGART © 2017

Az egyik legnagyobb egységet, az aktokkal, múzsákkal foglalkozó termet Kernstok Károly ruhátlan, fának támaszkodó, geometrikus izomzatú alakja indítja. Márffy Ödön és Perlrott-Csaba Vilmos meztelen fürdőzői mellett Tihanyi Lajos rajzainak és Fémcs Beck Vilmos szobrainak sorát Pór Bertalan egész falat kitöltő, a Nyolcak második kiállításán bemutatott, *Vágyódás az örök szerelemre* című hatalmas műve zárja. De az aktábrázolás líraibb, intimebb vonala is képviselve van a tárlaton többek között Márffy Ödön „kaposvári” aktjával és Czigány Dezső 1913-as félig

hatásáról tanúskodó tájképekről is, itt a lengyel néző ismerős jelenségként regisztrálhatja a képeken megjelenő erőteljes francia festészeti hatásokat. A tárlaton Márffy Ödön, Orbán Dezső művei, valamint Iványi-Grünwald Béla 1908-as nagybányai tájképe mellett szerepel Czöbel Béla is nyergesújfalui képével.

Kiállítási enteriőr

elforduló kontyos alakjával, de itt kapott helyet Tihanyi Lajos *Cigányasszony gyermekével* című képe és Berény Róbert vörös ruhás női portréja is. A Nyolcak jelentőségének megértéséhez a tárlat a korabeli budapesti szellemi életet, a kor hangulatát is igyekszik megidézni, irodalmi és zenei kapcsolódási pontokat kínálva fel a nézőnek. A kiállítás a

SZOBOTKA IMRE: *Matróz*, 1915 körül, olaj, vászon
Janus Pannonius Múzeum, HUNGART © 2017

magyar kultúra egészében a Nyolcakat ugyanabba a kulturális forradalomba helyezi el, amely Ady *Új versek* című kötetének megjelenésével kezdődött el a költészetben, illetve Bartók Béla munkásságával a zenében.

A Nyolcakat utáni magyar művészet bemutatása párhuzamosan, városok és irányzatok szerint történik. A kubizmus vonzásáról Kmetty János és Szobotka Imre két kis méretű arcképe, Galimberti Sándor *Amszterdam* című, különleges „optikát” használó vászna, az expresszionizmuséről Tihanyi Fülep Lajosról készített portréja, valamint Nemes Lampérth József művei tanúskodnak. Az 1919 utáni emigráció bemutatása a Weimar–Berlin–Moszkva-tengely, valamint a Párizsban alkotó művészek felidézése mentén történik. Az 1920-as évek dekoratív modernségét Kádár Béla *Bohóc* című festménye és Scheiber Hugó cigarettás önarcképe idézi fel.

Az emigrációt felölelő fejezetnél Kassáktól egy 1922-es *Képarchitektúra* került a falra, Moholy-Nagy László és Bortnyik Sándor munkái mellett Bernáth Aurél és Uitz Béla – akik Kassákkal egy időben dolgoztak Bécsben – grafikái is szerepelnek.

BERÉNYI RÓBERT: *Cilinderes önarckép*, 1907,
olaj, vászon, 79×60 cm, Janus Pannonius Múzeum, HUNGART © 2017

A kiállítás utolsó állomásként a párizsi irányt bemutató blokkba Tihanyi Lajos geometrikus kompozíciói és csendéletei, valamint a *Spanyol nő* című, kései kubista vonásokat mutató képe került, a záró, legkisebb teremben pedig három emblemikus művet láthatunk egymás mellett: Vaszary János 1928-as kerti társaságát, Frank Frigyes Mimit ábrázoló képét és Berényi Róbert *Feketeruhás nő* című festményét.

A januárig látható varsói tárlatot a kulturális évad során több kiemelt képzőművészeti esemény is megelőzte – mint a tavalyi, a krakkói Nemzeti Múzeumban rendezett, a magyar festészet „aranykorát” bemutató kiállítás és a *Magyar tekintet* című átfogó fotografiai kiállítás, amely idén júliustól szeptember közepéig volt látható a Varsói Nemzeti Múzeumban. A Kovács Gábor Gyűjteményből és a Magyar Nemzeti Galériából kölcsönzött krakkói anyag a magyar festészet legnagyobbjait mutatta be 1836 és 1936 között. A mostani tárlat hasonló volumenű, több mint 100 műalkotást és plasztikát bemutatva, egy szűkebb, de izgalmasabb keresztmetszetet tárgyal. A kiállított művek döntő részét a Janus Pannonius Múzeum – a kiállítás szakmai felelőse – és a Szépművészeti Múzeum – Magyar Nemzeti Galéria kölcsönözte, de vannak művek a kaposvári Rippl-Rónai Múzeumból, a tatabányai Kuny Domokos, a székesfehérvári Szent István Király és a szentendrei Ferenczy Múzeumból is.